

Tot aan de grens en erover

Mike Van Acoleyen

Graag publiceren we onderstaande ingezonden tekst. Het geeft weer hoe een actief Groen!-lid aankijkt op een aantal ontwikkelingen, en erin in slaagt om op opmerkelijke wijze diepgang en toegankelijkheid te combineren. Uitgaand van een heldere kijk op de groene ideologie besluit de tekst met een aantal sterke en concrete voorstellen.

Dit artikel gaat over de crisis. Maar dan niet over de recessie en de mogelijke depressie, waarover we tegenwoordig wel bijna elk uur iets horen en steeds hetzelfde verhaal trouwens: "het gaat slecht, zeer slecht en we moeten de economie steunen". Goed, dat zal wel waar zijn, maar laten we alles in perspectief zien. De huidige economische crisis kan diep gaan, maar binnen dit en eind 2010 zal hij over zijn. Het gaat om een dal in de conjunctuur, misschien een diep dal, maar geen mens, zelfs geen econoom, die eraan twijfelt dat we er wel uit geraken. Koop nu aandelen voor de gouden tijden die zullen volgen.

Neen, de crisis waar ik het over wil hebben, gaat over de zee die opkomt, en de mensen die in een kringetje zand staan te wachten op wat er gaat gebeuren. En dat is een crisis die mogelijk duizend jaar effect zal hebben.

Nic Balthazar zette in zijn filmpje voor The Big Ask (of liever De grote Vraag) een heel sterk beeld neer: mensen die op het strand de zee zien opkomen, zich willen beschermen met een zandkringetje, maar er het nutteloze van inzien en gelaten afwachten omdat ze de zee toch niet kunnen keren. De boodschap is mogelijk nog sterker: als we doordoen zoals nu, dan bereiken we een onomkeerbaar omslagpunt binnen dit en vier of tien jaar; en dan is de klimaatcrisis, want daar gaat het om, slechts één van de vele milieucrisis. De dramatisch snelle teloorgang van de biodiversiteit is een andere. Ook daarover zou Al Gore een heel steile grafiek kunnen presenteren. Eén die naar beneden afbuigt aan een tempo dat zelfs ten tijde van de meteorietinslag en de ondergang van de dinosauriërs ongekend was. De huidige economische crisis zorgt ervoor dat het tempo van productie en consumptie wat afgeremd wordt, dus laat ons zeggen: we hebben nog tien jaar de tijd.

Oei, geen groei

Er wordt op radio en televisie, en in alle gazetten in koor, paniekerig gedaan over de groei die gestopt is, en over een mogelijke krimp in de economie. Maar bijna niemand die zich de vraag durft stellen: is dit wel per definitie een slechte evolutie? Pas op, stel deze vraag niet te luid want ze gaat lijnrecht in tegen alles wat ons dagelijks wordt ingelepeld. Maar de draagkracht van de aarde en die van de mensen is beperkt, dus moet groei om louter fysische redenen wel tot stilstand komen. Uiteindelijk zijn het enkel gekken en economen die geloven in een groei tot in de hemel.

De draagkracht van de aarde, dat moet nu voor iedereen wel duidelijk zijn. De draagkracht van de mensen, daar zijn we in feite nog niet helemaal van overtuigd. En

toch: langs twee kanten worden we onder druk gezet. Je hoort er niet echt bij als je niet keihard werkt en flirt met stress en overbelasting. En je hoort er evenmin bij als je niet boven je mogelijkheden consumeert. En dit is niet alleen, of niet langer alleen, een VS-verhaal. Uiteraard zeggen we dat dit bij ons niet pakt. Dirk Holemans sloeg nagels met koppen toe hij stelde dat we aan het Stockholmsyndroom lijden: de sympathie die machteloze gegijzelden op kunnen doen voor hun gijzelnemers die alle touwtjes in handen hebben. Zowel op vlak van consumptiedrift als op vlak van professionele werkdruk worden we koudweg gegijzeld door een kapitaal-systeem dat massaal winst uit ons wil halen. En toch geven we dat niet toe, zeker niet aan onszelf, zeggen we erboven te staan en durven we zeker niet “foert” te zeggen. We moeten wel ieder jaar harder werken en ieder jaar meer consumeren, want anders stopt de groei, en enkel dankzij die groei kunnen onze gijzelnemers er beter van worden. Maar doordat we ook niet eindeloos meer kunnen werken en consumeren, en omdat ook onze aarde niet eindeloos is, hebben we op lange termijn gewoon geen keuze, dan tot een economie te komen die stabiel is en schommelt rond een maximum. Het ene jaar wat groei, het andere jaar wat krimp, maar met het totaal in evenwicht.

Een nieuwe groene economie

Onze groene ideologie - want ja, we hebben een ideologie: het ecologisme - gaat daarin verder dan het marxisme, zoals Ludo Dierickx aangeeft, onder meer in het voorzitterscongres. Marx wil maximale groei, zodat de opbrengsten daarvan onder allen kunnen worden verdeeld. Het ecologisme wil zeker en vast ook een eerlijke economie, waarbij iedereen zijn eerlijk deel krijgt; niet als nu. Maar daarbovenop wijst het die dwangmatige groei af. Dat is waarlijk revolutionair. We mogen terecht blij en fier zijn met de uitkomst van het horizoncongres in 2008, waar een ecologische economie niet verbonden wordt aan een groeieconomie.

Dit is belangrijk: als we de zee willen keren, zullen we niet genoeg hebben aan technologische vernieuwingen en innovatie; zelfs niet aan een afvalloze economie waar grondstoffen eeuwig circuleren van wieg tot wieg. Willen we de zee keren, dan is er een andere economie nodig en moeten we naast het waanidee van eeuwige groei ook het waanidee van eeuwige concurrentie durven in vraag stellen. Ik hoor Groen!-mandatarissen niet graag spreken over hoe we via nieuwe technologie onze concurrentiepositie kunnen versterken. Concurrentie leidt vaak slechts tot opgefokte markten, tot meer en meer overuren en stress, en overconsumptie en hyperconsumptie. Consumptie als patriottische daad, Bush achterna, tot groot plezier van anonieme aandeelhouders. Ik wil op dat vlak twee standaardwerken aanbevelen: Ricardo Petrella en de groep van Lissabon, met *Grenzen aan de concurrentie*. Een stevige waarschuwing en tegelijk een oproep tot een wereldwijd samenwerkingsmodel. En daarnaast dat oude boekje van E.F. Schumacher uit 1973, *Small is beautiful, a study of economics as if people mattered*. Ze kunnen ons ervan overtuigen dat het anders kan. En vandaag is het een kantelmoment: de traditionele economie zakt door het ijs, de traditionele verhalen blijken leugens te zijn, het casinokapitalisme bewijst zijn ongelijk en zodra de mensen hun Stockholmsyndroom van zich afschudden, zal men nooit meer in de orthodoxe economie geloven. De onzichtbare hand die alles vanzelf regelt in de vrije markt, is eens te meer een dode hand gebleken. Het wordt tijd dat we zelf weer de touwtjes in handen nemen.

Ideologie en politieke realiteit

Stilaan wordt het tijd om concreter te worden. Het is belangrijk om niet alleen over ideologie te schrijven, maar ook hoe die in de politieke realiteit vertaald kan worden. En toch is ideologie belangrijk; hierin maakt Groen! het verschil. Hierdoor beletten we dat we met een kluitje in het riet gestuurd worden, of als grijze muis in de schaduw van anderen gaan

staan die zich progressief voordoen. Groen! moet rebels zijn. Groen! moet durven zeggen wat goed is, en ook wat slecht gaat, zelfs als er niet dadelijk een oplossing is. De toestand is vaak te erg om alléén maar goede boodschappen te willen brengen. Van die drang moeten we af, en Al Gore leerde ons dat dit niet noodzakelijk slecht is voor het imago. We zijn géén watjes; we leggen vingers op wonden.

Dus geen steun aan de auto-industrie, en de mensen van Opel op straat? Neen, wel steun aan Opel, met als voorwaarden een 32-urenweek, een emissieloze auto, een markt gericht op vervanging en niet op groei. En als daarmee toch niet iedereen aan het werk kan worden gehouden, dan zijn er overheidsinvesteringen en tewerkstelling in of voor het openbaar vervoer - ook om een trein te maken heeft men arbeiders nodig. Geen steun aan de banken? Integendeel, de tijd is aangebroken om de banken integraal over te nemen, er staatsbanken van te maken die lenen en sparen als openbare dienstverlening zien. Banken kortom, die even stabiel zijn als eertijds de ASLK.

De economie moet de maatschappij niet controleren, maar de maatschappij de economie; en liefst met een langetermijnvisie. Net als klimaat en milieu is ook armoede een veel grotere crisis dan de huidige conjunctuurschommel. Het is een eeuwenoud onrecht. De kans dat we de millenniumdoelstelling halen en iets structureels aan het probleem kunnen doen, lijkt meer en meer een utopie van goede bedoelingen. Armoede wordt grotendeels veroorzaakt door dezelfde economische misgroeiing die ook het milieu bedreigt, de wereldstabiliteit in het gedrang brengt en de mensen tegen elkaar opzet. Het is geen verrassing dat de xenofobe partijen zich ook economisch extreemrechts opstellen.

Stel u voor: een wereld waarin we pijnloos evolueren naar een werkweek van 32 uur. Goed om de werkstress tegen te gaan, om tijd te scheppen voor andere waarden dan de economische waarde van de werkgever, en tijd om komaf te maken met het onrecht dat de ene te veel en de andere geen werk heeft. En dat alles zonder het in onze portemonnee te voelen. We kunnen ons dit indenken door een systeem waarbij loonsverhoging deels wordt toegekend onder de vorm van halve dagen werktijdverkorting per week. De inhoud van onze portemonnee blijft hetzelfde en de levenskwaliteit is onze bonus. En stel dat we tegelijkertijd de televisiereclame bannen, niet meer geloven in de Flair met haar wekelijkse rubriek van nutteloze producten onder de titel *Hebben, Nu!* en ons een beetje losweken van onze consumptieverslaving. Dan zullen we ons niet alleen rijker voelen, maar effectief ook rijker zijn.

Een eerlijke loonvork

Stel u voor: een wereld met een maximale loonvork van één op zeven. Niemand verdient meer dan zeven maal zoveel als iemand anders. Een oud Groen!- of Agalevidee dat al heel lang meedraait in verschillende vormen en zeker vandaag een debat en een actualisatie verdient. Het basisidee is dat het louter op fysieke gronden niet mogelijk is dat iemand meer dan zeven keer *harder werkt* dan iemand anders; de menselijke fysiologie staat dit niet toe. Wel is het mogelijk dat mensen harder, intenser, langer, meer en onregelmatiger uren, in ongezondere of zwaardere werkomstandigheden werken, en daar eerlijk voor vergoed worden. Maar een verschil van één op zeven is al veel.

Loon wordt in de huidige retoriek vaak niet alleen verbonden met werken (loon naar werk) maar ook met *studie en bekwaamheden*. Qua *bekwaamheden* lijkt een beloning voor de genen en de opvoeding die iemand meegekregen heeft, geen eerlijke verdeelsleutel, want aan deze factoren heeft men geen eigen verdienste. Qua studie lijkt een studievergoeding, een (belangrijk) loon gedurende de jaren die men studeert, een eerlijker benadering dan een beloning die jaar na jaar in de arbeidsfase blijft doorlopen.

Loon wordt ook in verband gebracht met verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld voor het aantal mensen in het bedrijf, waarvoor *je verantwoordelijkheid* draagt. Verantwoordelijkheid kan hier gelijk gesteld worden met verantwoorde-lijkheidszin, normbesef en ethisch besef. Maar heeft wie vandaag hoog in de hiërarchie van belangrijke bedrijven staat, dan echt zeven keer meer verantwoordelijkheidszin dan die welke een alleenstaande moeder voor haar kinderen heeft? Verantwoordelijkheidszin moet uiteraard beloond worden waar dit extra inspanningen met zich meebrengt. Dit kan echter niet afgelezen worden uit de pikorde in een hiërarchie.

Tenslotte wordt loon gezien als een louter *economisch gegeven*, dat verbonden is met de meerwaarde die iemand opbrengt voor een bedrijf of voor de aandeelhouders van dat bedrijf. Het is een marktgegeven, gedreven door vraag en aanbod. Hier wordt de link tussen arbeid en loon helemaal doorgeknipt en kan inderdaad de boog van zeven op één vlot overschreden worden. Een kritische ecologische kijk leidt tot een andere visie op verloning, die meer met vergoeding voor arbeid en met basisinkomen te maken heeft, en minder met het spel van de markt. Een marktcorrectie dringt zich dus op.

Een nieuwe groene economische utopie

En zo gaat het niet alleen voor onver-antwoorde loonvorken, stress op het werk, werkloosheid, klimaatveranderingen, instorting van de biodiversiteit of het armoedeprobleem. Zo gaat het voor heel veel van de maatschappelijke problemen in ons land en in de wereld. Vaak zijn het symptomen van een oneerlijk economisch systeem.

Nu de kaartenhuisjes vallen en de maskers verdwijnen, is het tijd om de economie heruit te vinden en tussen specifieke afgebakende grenzen te laten functioneren.

I. De economie ontgroeit de grenzen van de aarde of van de mensen niet meer; onder meer door schaalverkleining, grenzen aan de groei en aan de concurrentie.

II. Ze is er niet meer op gericht om nutteloze producten te maken, omdat er een markt voor geschapen kan worden.

III. Reclame en aanzetten tot nodeloze, en daardoor destructieve consumptie wordt aan banden gelegd; net zoals nu voor de sigaretten.

IV. Het eerste doel van de economie is erop gericht zinvol bij te dragen aan de maatschappij.

V. Het tweede doel van de economie is werk en participatie te scheppen voor iedereen.

VI. Het doel is zeker niet om rijkdom te scheppen voor aandeelhouders of bezitters. De loonvork van één op zeven wordt gerespecteerd.

VII. Hierdoor is het mogelijk om het werk dat er is, te verdelen over de mensen die er zijn. Een 32-urenweek zonder loonverlies is dan geen illusie, maar een eerste stap. En genieten van lokale weelde en levenskwaliteit, in solidariteit en met aandacht voor wat er echt toe doet; dat is de tweede stap.

Zoals bij elke utopie zal het niet voor morgen zijn, maar misschien wel voor overmorgen. Laat ons hopen dat de crisis sterker en dieper is dan de lethargie en de koudwatervrees; voldoende om ons het lef te geven de vertrouwde paden te verlaten en het roer om te gooien. Liefst binnen vier tot tien jaar ...

Bio

41 jaar, gehuwd met Heidi, vader van Brendan (10 jaar) - senior milieuconsultant en projectleider voor overheidsstudies bij ARCADIS Belgium - gespecialiseerd in afvalbeleid - voorheen twaalf jaar diensthoofd administratief- en datacentrum van OVAM.